

Osztályfőnöki kérdések 1995

A búcsúzó osztályok főnökeit az alábbi kérdésekkel szeretné ostromolni a Tiszta Szívvel szerkesztősége. Kérjük szíves válaszát!

1. Ha ugyanebben az osztályban ismét első fő lehetne, mi mindent csinálna másképpen?
2. Mitől "kedvenc" valaki és mitől "ellenszenves" a tanár számára a saját osztályában?
3. Volt-e négy év alatt olyan pedagógiai szituáció, amely komoly próba elé állította, és - esetleg - még ma sem biztos abban, hogy akkor a legjobb megoldást választotta?
4. Tudta-e az osztálya érdekeit képviselni (adott esetben) a kollégákkal szemben? Vagy jó volt az együttműködés?
5. Hogyan "puskázna", ha ismét diák lenne?
6. Hogyan érezné magát az osztályában - diákként?
7. Mondja el egyik emlékezetes élményét az osztályával kapcsolatban!
8. Milyen diák-megoldások (leleményesség, teljesítmény, stb.) tetszettek az elmúlt években?
9. Milyen tanulságai vannak a lassan letelő osztályfőnökségének?
10. A saját osztályában szerzett tapasztalatai alapján hogyan látja az iskola jövőjét?
11. Mit üzen búcsúzóul az osztályának?

Vasbányai Ferenc IV. g

Mottó:

"Személy csak személy által..." olvasom. A kisdednek édesanyja tekintetére van szüksége ahhoz, hogy növekvő bizalom, derű, remény és vigasz kapcsolja a frissen kapott új világhoz. Hogy legyen kedve, ereje, hite: élni. - A kamaszemberkének aggódó-gondos nevelőre van igénye, hogy a legtágabb világban, a szellemiben otthonra leljen. Vajon a ma nevelői, családban és iskolában, bekapcsolják-e őt abba az áramkörbe, amely létezésünk e legtávolabbi csillagképeit köti össze? Felnöveli-e őt az emberiség, a kozmosz polgárává? Problémalátóvá - és megoldóvá? Cselekvő akarattá?!

1. Ennek a kérdésnek csak akkor van jogosultsága, ha feltételezzük azt, hogy az osztályommal kapcsolatban nyert eddigi tapasztalataim alapján lehet(ne) újrakezdeni. Másként "megismételhetetlen" a négy év. Én is velük együtt változtam... Ülünk fel hát képzeletben időgépünkre...
a/ megértőbb lennék, mivel együttérzés és a sorsukban való rész-vétel nélkül nem lehet őket tárgyilagosan kezelni; annyi a zavarosság, tétovaság, otthontalanság,

talajtalanság bennük, amely keveredik a jótakarással, önmarcangolással, jószándékkal és szeretetétéhséggel, hogy erre "nincsen szó"... (azaz: "nem emberi mértékű")

- b/ (bár az előbbi és ezt ötvözni a legbravúrosabb nevelői feladat): kérlelhetetlen, következetes végrehajtó lennék - a munkában, a becsületes helytállásban, a pontosságban; mert ha tartozásaikat számba venném, vagyis az elbliccelt leckéket !? (óhatatlanul föltozul a kérdés: lehet-e valakit akarata ellenére boldogítani?!) A kanti zord kötelességteljesítésről talán még a protestáns családban felcseperedők sem hallottak, pedig a polgári Európa múltja ebből építkezett...; úgy tekintek erre a "jelenségre" kettőnk kapcsolatában, mint a távoli országból karácsonyra családjához megtérő apa, akinek gazdag, elmecsiszoló játékaitól visszaszivárognak a fa alól a gyerekek a vacsoraasztalhoz, a már megszokott mindennapos eledeléhez... nem kell a kaland!... (a megértés kedvéért: "a lecke" majdnem mindig túlnőtt az iskolafalakon; az ünnepi ajándék és kaland: Gide volt és Prohászka Lajos, Schweitzer és Szentgyörgyi, Jung és Bibó, Planck és Ortega, és így tovább...)
- c/ Teljesítményorientált iskolarendszerünk egyoldalú racionalizmusának kiszolgáltatva azt várják a szülők (is), hogy gyermekeiket a továbbtanulásra készítsük fel - verbális-lexikális "szellemi szecsakával" töltve meg kobakjaikat; mi lesz ebben az esetben a gondolkodás fejlesztésével, a paradoxokkal, a disputával, az egyéni érzelmekben - indulatokban - szenvedélyben kiforrásra váró önálló-szuverén személyiségképzéssel, az Alma Mater igazán maradandó, mert "életre szóló" hivatásával?! (vagy legyen Sklavenplantage a nevelés intézményesített fóruma - a biflázás uralkodó pedagógiájával?)
- d/ osztályom négy éve jogos panasza: kevés volt a közös élmény; ezek az elmaradt "szabadidős programok" valóban közvetlenebbé, barátiabbá, melegebbé tették volna együttlétünket; és igaz: nekem is fáj ez a már végleg "visszahozhatatlan", ahol a most "periférián élők" is esélyesek lehettek volna a kör közepe felé húzódni (de: vigasztalódjunk Pilis, Szeged, Debrecen, Gyoma, Vásárhely és Erdély emlékképeivel, és azzal a tanári tapasztalattal, hogy évekkel az érettségi után is megtörténhet a közeledés, a feloldódás, az egység szellemének inkarnációja...)
2. "kedvenc?" az, akik olyan mint "én"; s az, aki olyan mint "nem-én"! (vagyis a megértés is vonzó, de az ellenkezés is lehet vágyott, imponáló, hiányérzést pótló...) Az őszinte, a dolgozó, a megbízható, a mértéktartó, a tartózkodó, a szépre-jóra-igazra érzékeny, az egészségesen társuló, a lázadó-protestáló-tiltakozó (melyhez jogot ad neki, hogy "becsülheti önmagát"); Adyval: "a nemes, küzdő, szabadlelkű diák..."
- "ellenszenves?" - a "megelégedett úrfi" (Ortega); őt az a veszély fenyegeti, hogy menthetetlenül tömegemberré züllik, ahogy elhagyja az iskolát (hacsak már most nem az)...
3. Minden pedagógiai szituáció drámai hangoltságú, hiszen két, mindenben különböző világot kell benne közelebb hozni egymáshoz; 36-38 emberkénel

nincs olyan nap a tanévben, hogy egy valaki legalább ne lenne válságban; krízis-szakma ez a nevelő szempontjából (is); ezek feloldása? Valamikor az gondoltam, a pálya első évtizedében, hogy az én feladatom ez; ma úgy látom: gyakran tehetetlenül kell szemlélnem ezeket a helyzeteket, vagy személytelenül "reflektálnom"; általában az osztály előtt "beszélem ki magam"...; hogy mi a magyarázata annak, hogy válság-megoldó kedvem elillant? Vagy az idő - és energiahány; vagy a szülő nem partner "az ügyben"; és olyan krízis is akad, amikor nem tudom a problémát "megszólítani" (mármint: a személyt!); ebben az egy (!) esetben marad a reményem: majd érettségi után hidat építünk egymáshoz...

4. Volt, akivel tudtam; s van, akivel (szemben) nem. De hiszen: az a meleg, magához vonzó szeretet, amely nélkül a nevelői hivatás teljességét szinte el sem képzelhetjük, még Szókratészből is hiányzott (belőle végül is hiányzott a szeretetnek a kereszténységtől hangsúlyozott iránya: az odafordulás a magatehetetlen, a gyenge, a jelentéktelen felé) - S ha már itt időzünk - (kollegialitás!) - milyen igaza van Sprangernek: "Aki nem szenvedett, az nem tud nevelni. Nem a formált lét szilárdságából fakad a legnagyobb nevelői erő, hanem az örök keresésből. Mint ahogyan csak problémából születik igazság, ugyanúgy csak a megszenvedett élet szüli a magasabb fokokra való felemelkedést, mind pedig azt a törekvést, hogy a nyomunkba lépőknek segítő kezünket odanyújtsuk."

5. Úgy, mint régen. Jól bevált. Sohasem "buktam le". Elmondjam?!

A-változat: a jobb kézfejre hajló mandzsetta alá rejtettem el a leporelló-szerűen hajtogatott papírlapra kidogozott tétel-vázakat; miután megkaptam a vizsgakérdést, a balkezemmel elővarázsoltam a kívánt "tételt"...

B-változat: kb. levelezőlap-nagyságú (vagy kisebb) kartonlapokra "dolgoztam ki" a tétel-vázlatokat; ezeket szám szerinti sorrendben a zakóm bal (szív feletti!) belső zsebében rejtettem el, és tételhúzás után - miközben a vizsgabiztossal szemközt "lazán" elhelyezkedtem - jobb kézzel kiszámláltam a kívánt lapot, s előrehajolva tollammal írást míméltem, mialatt az alulra fektetett bal tenyerem alá csúsztattam a "feladatmegoldó képletet"... (természetesen nagy anyagot felölelő szigorlat esetén a zakó jobb belső zsebe is megtelik egy "pakli"-val, de akkor fordított az eljárás; ugyanúgy a "balkezesek" esetében...)

6. Szörnyen.

Már-már önállóan gondolkodom és cselekszem (bár: "szaporodik fogamban az idegen anyag"), nem szeretem, ha örökké dirigálnak (ifjú koromban felvételiztem is a karvezetői szakra: szerettem volna "dirigálni"). És vedd ehhez még az osztályfőnök (és magyartanár) elvárásait! - Például: légy okos, jólfészült, érdeklődő, naprakész, univerzális műveltségigénnyel és tudással; a Michelangelo-szonettek? Galilei dialógusai? Medgyesy köztéri szobrai? Bulgakov levele Sztálinhoz? Magellán pontos útvonala? Zichy illusztrációi a cári udvarban? Romain Rolland - monográfiájának kulcsmondata? a heiligenstadti vagy döblingi utcatáblák ott és akkortájt..., és..., és a

gyulafehérvári glosszák hetedik szava - hátulról...Őrület ez a pali! Vas-idegzet kell hozzá (bocs': Hozzá!), vagy szent együgyűség!...

7. A Gyurkovics-lányok? a Szent Anna-tó? Gyoma? B.tördemic? Karácsony, 1994?; Szindbád?; Illyefalva?; Balczó András?; 1993. február 12.? Csíksomlyó?; Kecskemét?; Márai-névadó?; Magyarbikal?;

talán csak egy apróságot: Erdélyből hazafalé a hetedik napon, szeptember 6-án, már a határon innen, énekelni kezdett néhány leány a buszban; népdalokat; az szép volt, megindító, mert eredeti, egyéni s tiszta, a szív bővéből szólt az ajak, és benne volt a hazatalálás öröme- felszabadultsága - diadala...

8. Néhány, páratlanul szép dolgozat-töredék, egyéni érzés és gondolat; bizonyos nyelvvizsga-teljesítmények; néhány sportteljesítmény; az idei szalagavató-tánc; az osztály kamarakórusának váratlan és kedves megnyilatkozásai; a Márai-emlék körüli lázas készülődés; egy-egy elhangzott költemény - Ady, Dsida, Kosztolányi, Reményik vagy Márai palettájáról; a baby-tabló; az osztály-tabló; és a meghitt-intim vallomások közül az egyik legvigasztalóbb:

"Mit jelent számomra március 15-e?

...Anyá. Táplál és felnevel. Ez nekem Magyarország. Talán a hétköznapiakban hajlamos vagyok megfélekezni róla, de ha nincs - csak átlépek a határt - már hiányát érzem. Magyarok lenni: egy érzés. Semmihez sem fogható. Ha az ember itt születik, ez az érzés beépül sejtjeibe, megszabadulni tőle nem lehet, máshol már csak vendég lehet, mert az otthona itt van. Március 15-e nekem a magyarság ünnepe, úgy mint a karácsony a szeretet. Március 15-e nekem a magyarság karácsonya, Magyarország-szeretetének ünnepe. Vagy a Magyarország-anya napja. És köszönet azoknak mind, kik a vérükkel öntözték a földet itt, hogy még nekünk is teremjen rajta kalász."

Amíg akad egyetlen tizenhétéves is, aki így gondolkodik, addig érdemes itt élni, érdemes itt dolgozni.

9. Bizalmam, jóhiszeműségem, előzékenységem, idealizáló szeretetem hányszor futott zátonyra!... Korábban még nem írtam olyan végső elkeseredettségből és a tehetetlenség fájdalmából fakadó leveleket a szülőkhöz, mint itt, kettőt-hármat...; a válasz-leveleket megőrzöm, mert megjelent bennük az egyetértő szomorúság, a megértő jószándék és a szövetségkötés gesztusa; az ilyesmi ma már egyre ritkább - tapasztalatom szerint -; s ezért örömmel kell nyugtázni, ha érkezik... Ami az esetleges csalódást illeti: jó természetem van, csak a szépre emlékezem; a kevesek meg-nem-értéséért gazdagon kárpótol most is a többség csendes csatlakozása idejétmúltak kikiáltott ideálomhoz; halkan besöpröm a nyereséget; az erkölcsi elégtételt máris megkaptam azoktól a szülőktől, akik leginkább ellene voltak az igényességnek, a "magas" mércének - valamikor.

És tanárként? - Fried Ervin matematika-professzor szellemes megjegyzésére tudok hivatkozni. Azt mondta: a jó tanár azt is meg tudja tanítani, amit nem tud... Ehhez az a magyarázat tartozik: megfelelő szellemi légkör kialakulása során (az igazán egyenrangú partnerek között) olyan felismerések villannak elő az elméből, amelyet magányos órában nem tud a szellem (az agy) kiverejtékezni...

Ilyen élményben a magam osztályában alig volt részem...

10. Könnyed, feszültségmentes diplomáciai megoldásként kínálkozik egy szülői levél. Mellékelem e kérdés válaszáként. Természetesen nem azért, hogy ne adjak igazat neki.

Kedves Tanár Úr!

A legmeghökkenőbb és mind a négy tanéven végighúzódo tapasztalat, hogy ebben az iskolában - a tanulók szavaival - az a jó, hogy sokat lehet lógni. Ha nem tudtam volna, hogy milyen jó híre van az iskolának, akkor is meglepődtem volna, hogy számos tanár milyen könnyedén nem jött be az órájára; hogy milyen sok óra maradt el. A megfelelő helyettesítés megoldatlansága abban az esetben is elfogadhatatlan, ha műtét vagy fertőző betegség miatt a hiányzás elkerülhetetlen. Mindez a diszciplína: fegyelem, rendszeresség, oktatás, komolyság, munka rovására megy. Kivált, amikor a tanulók látják, hogy órák sorozatosan (gyakran, alkalmanként) nemcsak a tanár saját és nem is csak családtagjai betegségei miatt maradnak el, hanem értekezletek, megbeszélések és turistautak miatt. Bár személy szerint meggyőződhetlen vagyok afelől, hogy a tanár elemi példamutatása, az, hogy óráit tűzön-vízen át megtartja, ez a sikernek csak elengedhetetlen, de nem elégséges feltétele.

Nos, a másik meglepetés abban ért, hogy milyen kevés a tanáregyéniség, aki más (és lehetőleg jobb), mint a tankönyv; aki felmutat valami olyan intellektuális és morális attitűdöt, ami a tanulókat elgondolkodtatja, megnyeri, orientálja. Ezeknek az elismert vagy legalábbis figyelmet megragadó attitűdöknek az igényes sokfélesége sugározhatná az iskola szellemiségét; ehelyett inkább egykedvűsége, személyességtől mentessége, arcnélküliségre következtettem. Nemcsak a sok meg nem tartott, de a megtartott órák sem azt mondták a tanulóknak, hogy a tanárok mennyire szeretik és tudják, amit csinálnak, és mennyire élvezik, hogy értelmes gyerekek között lehetnek.

Amiben nem kellett csalódnom, ez utóbbi. Az iskolába többségében jó családi háttérrel rendelkező, átlagosnál motiváltabb tanulók járnak. A kontraszt így még nagyobb: a tanárok ezt az előnyös adottságot tudomásul veszik, meglehetősen szigorúan osztályoznak (ami nagyon helyes, bár nem tudom, hogy ez az érettségire is vonatkozott-e?), de saját kezdeményezésből kevésbé dolgozzák meg a jó anyagot és kevésbé irányítják a tanulók együttműködését ill. rivalizálását.

Tudom, hogy az iskola a társadalom (zavarainak) tükré; de ennyire?

(1994)

Tisztelettel: egy ballagó diák szülője

A jövőnek mindig a múltjában van az erjesztője.

11. Megköszönöm Nekik, hogy voltak. Volt kiért aggódni, félni, volt kit szeretni az elmúlt négy esztendőben. Több-száz személyes nagycsaládom, volt diákjaim-

tanítványaim legifjabbjai ők. Hálás vagyok a sorsomnak, hogy találkozhattunk. Nincs búcsú, csak ideig-óráig. Megnéztük egymást, és - figyelmeztet a költő -: egymást örökre elszerettük... Kell üzennem?!
Ha kérni akarnék valamit is, annak fejében, amit adni akartam (s talán néha tudtam is), azt üzenném:

“Őrzők, vigyázzatok a strázsán,
Csillag-szórók az éjszakák,...” - és mégis
“Az Élet él és élni akar...”

Ha téveszméiket vagy kishitűségüket vagy életbizalmatlanságukat kívánnám elhessegetni, a porondra rendelném őket, daccal:

“Ékes magyarnak soha szebbet
Száz menny és pokol sem adhatott:
Ember az embertelenségben,
Magyar az űzött magyarságban,
Újból-élő és makacs halott.”

De, mivel látom meg-nem-talált önmaguk nyomorúságát, az éretlenség, a készülletlenség, a tétovaság számtalan jelét: a magukra-találás komoly felelősségének intelmével, Prohászka Ottokár üzenetével köszönök el.

“A kultúra súlypontja okvetlenül az emberben, saját lelkivilágának kiépítésében fekszik s ha van is kultúrvilág közöttünk, úgy ez a léleknek csak vetülete vagy szükségképpen kerete, de nem tulajdonképpen tartalma...”

A kultúrának a maga igazi valóságában s a szónak tulajdonképpen s első értelmében “belső kultúrának” kell lennie, az ember az első s azután jön a környező világ; az individuumban (egyénben) virágzik ki az élet s csak azután jön a társadalmi tekintet, a nemzet, haza s emberiség. A primátus (elsőség) tehát a belső, az igazi emberé!...

Kell, hogy az embernek egy különálló világa legyen a maga saját öntudatában, mely független legyen társadalmi állásától s gazdagságtól, jó sorstól vagy igazságtalanságtól, békétől s háborútól egyaránt. Az én világomat ki kell emelnem minden világ fölé, az én érzéseimet az egész történelmi folyamat fölé. Ha el is bukom, ha el is esem, ha az erőszak végig is mángol rajtam, értékeim, amint nem e tünetekből valók, úgy azoktól el nem értéktelenednek...

E belső kultúra képezze gondomat; gondozzam annak minden moccanását; tudjak róla, a lélekről; legyen vele szemben élénk, eleven, kreatív lelkiismeretem. Tisztában lenni magammal - harmóniában hitemmel s elveimmel - az Isten lelkének eleven s megértő médiuma lenni, ez kultúrhivatás és kultúrképesség... Aki megteszi, élni fog; aki nem teszi, nyavalyog tovább, de nem vethet követ senkire s nem okolhat mást, csak önmagát; hiszen azt mulasztotta el, ami legközelebb fekszik s legmesszebb visz...”